

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ З ПРАЦІ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню питання складання статистичної звітності з праці на підставі аналізу діючого законодавства з метою виявлення існуючих методологічних розбіжностей у визначенні базових показників та характерних особливостей звітності.

Ключові слова: статистична звітність з праці, кількість працівників, фонд оплати праці, показник, методика, розрахунок.

I. Вступ В Україні на підприємства, установи та організації покладається обов'язок періодичної здачі статистичної звітності з праці. Тобто, ті суб'єкти підприємницької діяльності, які являються респондентами - підлягають статистичному спостереженню, зобов'язані безкоштовно, в повному обсязі за формою передбаченою звітно-статистичною документацією, у визначені строки подавати органам державної статистики достовірну інформацію, у тому числі, з обмеженим доступом, і дані бухгалтерського обліку. Перелік респондентів для звітності з праці визначається органами статистики, та повідомляється підприємству, у вигляді офіційного листа, з вимогою подачі звітності з найближчого звітного періоду.[1]

Щорічно Державний комітет статистики затверджує повний перелік форм звітності, що мають надаватися протягом року. На сьогодні видано Загальний Табел ь форм державних статистичних спостережень на 2009 рік, в якому статистична звітність з праці міститься в розділі 17 „Статистика праці” з переліком семи обов'язкових форм звітності.

Відповідно до Закону України „Про державну статистику” Державним комітетом статистики для заповнення кожної з форм спостережень, було розроблено ряд спеціальних інструкцій, де детально роз'яснюються правила складання звітності, також містяться спеціальні таблиці для арифметичних перевірок та здійснення наскрізного контролю по всій системі звітності.

II. Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз чинного законодавства, щодо статистичної звітності з праці, плуначення певних методологічних розбіжностей у визначенні показників, розгляд характерних особливостей розрахунків, притаманних виключно звітності з праці.

III. Результати. Для створення методики розрахунку статистичних показників було розроблено два основних нормативно-правових акти. Починаючи з 1995 року всі статистичні розрахунки проводились на базі Інструкції із статистики чисельності працівників зайнятих в на-

родному господарстві України затверджені Наказом Мінстату №171 від 07.07.95 р., а для показників оплати праці - Інструкції із статистики заробітної плати затверджені наказом Мінстату №323 від 11.12.95 р.

В 2004 році Держкомстатом була прийнята нова Інструкція із статистики заробітної плати №5. Вона враховувала положення Закону України «Про оплату праці», міжнародні рекомендації зі статистики оплати праці та стандарти Системи національних рахунків. Інструкція містить основні методологічні положення щодо визначення показників оплати праці у формах державних статистичних спостережень з метою одержання об'єктивної статистичної інформації про розміри та структуру заробітної плати найманих працівників. Цим документом також визначено порядок розрахунку статистичних показників середньої заробітної плати, які є важливими індикаторами соціально-економічного розвитку.

В 2006 році приймається нова інструкція по визначенню чисельності працівників – Інструкція із статистики кількості працівників №286, згідно якої вводяться нові показники (середня кількість працівників, середня кількість працівників в еквіваленті повної зайнятості та інші) з відповідно новою методикою їх розрахунку. Показник „обліковий склад” – перестає використовуватись, йому на зміну вводять показник „облікова кількість”. З часу прийняття інструкція постійно зазнає змін.

Проте, незважаючи на плідну роботу в сфері розробки розрахунків, на сьогодні існують певні методологічні розбіжності у визначенні деяких показників. Так показники „фонд оплати праці” та „витрати на оплату праці” співвідносяться наступним чином.

Фонд оплати праці розраховується відповідно до інструкції із статистики заробітної плати. До складу фонду оплати праці включаються нараховані винагороди найманим працівникам у грошовій та натуральній формах (оцінені у грошовому виразі) за відпрацьований та невідпрацьований час, що підлягає оплаті та за виконану роботу незалежно від джерел фінансування [2]. Показник „витрати на оплату праці” є складовим Операційних витрат з реалізації продукції робіт послуг. Формування даного показника здійснюється відповідно до нормативних документів з питань ведення бухгалтерського обліку, а саме П(С)БО 16 „Витрати”, галузевих рекомендацій з формування собівартості продукції. Так базові складові цих показників є спільними. Однак деякі витрати, що враховуються у складі фонду оплати праці (виплати премій, оплата додаткових відпусток, різноманітні компенсаційні витрати працівникам) не включаються до

витрат на оплату праці, і навпаки, те, що входить в витрати на оплату праці (оплата перших п'яти днів непрацездатності, сума вихідної допомоги при звільненні та інше) не включається до фонду оплати праці. Отже, існуючі розбіжності потребують детального вивчення з метою їх усунення та внесення відповідних змін до законодавства.

Особливої уваги вимагає той факт, що статистична звітність з праці має свою специфічну особливість, що стосується методики розрахунку та заокруглення показників. Там, де йде мова про кількість працюючих, дані подаються виключно в цілих числах, що, відповідно, потребує провести заокруглення, проте застосування звичних математичних правил заокруглень не важчається прийнятним. Згідно Інструкції із статистики кількості працівників потрібно користуватись правилом „парної цифри” (або, як його ще називають банківського заокруглення). Суть такого методу полягає в наступному:

- якщо остання значуща цифра менше або дорівнює 4, вона відкидається,
- якщо більше або дорівнює 6, найближча ліворуч від неї цифра збільшується на одиницю,
- а якщо остання значуща цифра - 5 найближча ліворуч від неї цифра збільшується на одиницю, якщо вона непарна, а парна залишається без змін.[3]

Взагалі, трактування даного правила Держкомстатом на протязі років має тенденцію до змін, що додавало плутанини й так непростим розрахункам. Початково воно трактувалось як правило „непарної цифри”, згодом були внесені зміни до інструкції і на сьогодні використовується вже змінена методика заокруглення „парної цифри”.

Такі, на перший погляд, незначні аспекти можуть тягнути за собою серйозні штрафні наслідки для підприємств. Адже, практично жодна звітність підприємства не обходиться без обов'язкового елемента - показника статистичної звітності з праці.

Перелік обов'язкових форм звітності підприємств, де використовуються статистичні показники з праці

Звітність	Статистичний показник
Звіт про обсяги реалізованих послуг	Середньооблікова кількість штатних працівників, середня кількість позаштатних працівників
Баланс	Середньо облікова чисельність
Розрахунок суми страхових внесків на загальнообов'язкове пенсійне страхування, що підлягають сплаті	Середньооблікова чисельність штатних працівників, та середня чисельність працівників які виконували роботи за договорами. Середньооблікова кількість штатних працівників, яким встановлено інвалідність

Розрахункова відомість про нарахування і перерахування страхових внесків та витрачання коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України	Середньоблікова кількість штатних працівників
Звіт про нараховані внески, перерахування та витрати, пов'язані з загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності	Середньоблікова кількість працівників в еквіваленті повної зайнятості, в т.ч. жінок
Розрахункова відомість про нарахування і перерахування страхових внесків до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття	Середньоблікова чисельність штатних працівників
Податковий розрахунок сум доходу нарахованого сплаченого на користь платників податків і сум утриманого з них податку	Працювало у штаті, працювало за сумісництвом
Звіт про зайнятість та працевлаштування інвалідів	Середньоблікова чисельність штатних працівників, фонд оплати праці штатних працівників
Розрахунок комунального податку	Середньоблікова чисельність штатних працівників
Розрахунок сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємства – юридичною особою	Середньоблікова чисельність працюючих

До того ж є цілий ряд податків, зборів, обов'язкових платежів, базою для нарахування яких виступають показники статистичної звітності з праці[4].

Так, розмір комунального податку, що сплачується всіма підприємствами, що знаходяться на загальній системі оподаткування, залежить від середньоблікової кількості штатних працівників. Вона ж являється базою для розрахунку відсотка працюючих інвалідів на підприємстві і в разі невідповідності на підприємство накладається штраф у розмірі середньорічної заробітної плати.

Розрахунок середньої кількості робітників дуже важливий показник для підприємств, що знаходяться на спрощеній системі оподаткування, адже однією з умов застосування єдиного податку являється обмеження в 50 чоловік - кількості працюючих, так згідно Указу Президента України „Про єдиний податок” середня кількість працюючих розраховується по методикам, затвердженим органами статистики. Взагалі, до прийняття Інструкції із статистики кількості працюючих не існувало порядку розрахунку такого показника, тобто, обов'язок розрахунку і, як результат, - податкові наслідки на підприємство накладались, а методика розрахунку розроблена не була. На сьогодні існує новий показник – середня кількість працюючих, орієнтований на який підприємства можуть обрати бажану систему оподаткування.

IV. Висновки. З всього вищезазначеного можна зробити висновок, що розрахунок статистичних показників та складання звітності з праці, в цілому, є дуже важливим практично для кожного українського підприємства. Адже, від цих даних певною мірою залежить розмір того податкового вантажу, який накладається на підприємство. До того ж правильність цих розрахунків являється прямим обов'язком останнього, невиконання якого тягне за собою чималі штрафні наслідки.

Нещодавно відбулися зміни в Законі України „Про державну статистику” і, починаючи з квітня місяця 2009 року, на органи державної статистики покладено обов'язок забезпечити ведення єдиного державного реєстру підприємств і організацій України та реєстрів респондентів статистичних спостережень, ідентифікацію та класифікацію включених до цих реєстрів суб'єктів. Такі нововведення покликані забезпечити кращий контроль за дотриманням підприємствами встановлених норм законодавства.

Аналізуючи чинне законодавство, стає зрозумілим, що за роки, що минули, відбулися значні зміни в напрямку удосконалення існуючої методики розрахунків. Респондентами та користувачами внесено багато пропозицій щодо необхідності уточнення розрахунку показників та складання статистичної звітності з праці.

Статистична звітність з праці має ряд характерних особливостей, тому й потребує спеціальної методики для забезпечення правильності розрахунків, яка на сьогодні є не повністю відпрацьованою та потребує подальшого вдосконалення. Потрібні відповідні нововведення, що будуть покликані забезпечити кращий контроль за станом економіки України в цілому та для забезпечення достовірності даних.

Література

1. Закон України «Про державну статистику» від 17.09.1992 р. № 2614-ХІІ.
2. Інструкція зі статистики заробітної плати № 5 затверджена Наказом Держкомстагу України від 13.01.2004 р.
3. Інструкція із статистики кількості працівників №286 затверджена Наказом Держкомстату України від 28.09.2005 р.
4. Кононенко О., Семенченко Ж. „Чисельність робітників повному” // „Бухгалтерський тиждень”, 2006 - №15 (223) с.41.
5. І. Петренко „Реєстрація в органах статистики” // „Вісник податкової служби України”, 2009 - №31(555) с.9.